Tillägg

wid

Strödda Antekningar

rörande

Götheborg.

------------------- Götheborg, tryckt hos L. Torbjörnsson, 1826.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna lilla skrift utkom anonymt 1826. Den utgör ett tillägg till den året innan utkomna **Strödda Antekningar...**.

Verket har hämtats från Kungliga Biblioteket. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i maj 2015 av Bert H.

Före Stadens anläggning.

År 1301. Anlades af Konung Birger II Gullbergs Fästning.

1473. Erhöll Nya Lödese Stadsprivilegier af Sten Sture den äldre.

1526. Blef åt denna Stad nya förmåner tillagda af Gustaf Wasa.

1549. Flyttades Ny Lödeses Borgare till Gamla Elfsborgs stad wid Klippan, hwars uppfomst är obekant. Dess handel har ej warit betydlig; men sedan denna stad jemte slottet 1563 af Danskarne uppbrändes, erhöll Borgerskapet 1587 rättighet att återflytta till dess fordna boningsplatser, nu så kallade Gamle Staden, med nya friheter och förmåner af Konung Johan III.

1607. Anlades af Konung Carl IX en ny stad på Hisingen å Färgestads- eller Pölsebo-ägor som han kallade Götheborg ; men

1611. Blef så wäl denna nya stad, som Gamla Elfsborg och ny Lödelse, af Danskarna förstörde.

1612. Den 28 Juni blef, efter tappert motstånd, likwäl slutligen Gullbergs Fästning af Danskarna under Konung Christian IV intagen och förstörd.1618. Om sommaren utsåg sjelf Konung Gustaf Adolf den Store platsen hwarest det nya Götheborg skulle anläggas.

Efter Stadens anläggning.

1620. Blef Superintendetsembetet härstädes inrättadt.

1624. Blef en Canal från Mölndahls-ån inledd till Staden, och Gamla Jernwågen grundlagd, som först 1690 blef färdig.

1627, Invigdes Stadens Hospital af Super-Intendenten Phrygius och

1630. Stadens Trivial-Skola.

1635. Börjades handel på Spanien enligt Drottning Christinas tillåtelsebref af den 17 Maj samma år.

1642. Uppfördes Krono-Magasinet wid Magasinsgatan ; samma år anlades Apotheket Enhörningen.

1644. War fältslag på Ranängen, hwaruti Swenskarne, anförde af General Harald Stake, segrade öfwer Danskarna under Hannibal Sehstedts befäl.

1646. Gjordes början med Ny Elfsborgs Fästnings anläggning, hwilken blef färdig 1654.

= Detta år upphäfde Drottning Christina Gamla Lödese Stadsprivilegier.

= Detta år anlades första Reparebanan härstädes.

1648. Blef stadens Slussqwarn färdig.

1649. Den 28 April erhöll Tyska Skolan sina privilegier af Drottning Christina.

1650. Anlades det första Boktryckeri härstädes. 1618. Om sommaren utsåg sjelf Konung Gustaf Adolf den Store platsen hwarest det nya Götheborg skulle anläggas.

Efter Stadens anläggning.

1620. Blef Superintendetsembetet härstädes inrättadt.

1624. Blef en Canal från Mölndahls-ån inledd till Staden, och Gamla Jernwågen grundlagd, som först 1690 blef färdig.

1627, Invigdes Stadens Hospital af Super-Intendenten Phrygius och

1630. Stadens Trivial-Skola.

1635. Börjades handel på Spanien enligt Drottning Christinas tillåtelsebref af den 17 Maj samma år.

1642. Uppfördes Krono-Magasinet wid Magasinsgatan ; samma år anlades Apotheket Enhörningen.

1644. War fältslag på Ranängen, hwaruti Swenskarne, anförde af General Harald Stake, segrade öfwer Danskarna under Hannibal Sehstedts befäl.

1646. Gjordes början med Ny Elfsborgs Fästnings anläggning, hwilken blef färdig 1654.

= Detta år upphäfde Drottning Christina Gamla Lödese Stadsprivilegier.

= Detta år anlades första Reparebanan härstädes.

1648. Blef stadens Slussqwarn färdig.

1649. Den 28 April erhöll Tyska Skolan sina privilegier af Drottning Christina.

1650. Anlades det första Boktryckeri härstädes.1658. Lemnade Dannemark uti Roskildska Freden den 26 Febr. utom flera andra förmåner, äfwen Bohus-Län, till Swerige,

1660. War här Riksdag, under hwilken Konung Carl X Gustaf den 13 Februari slutade fina dagar i en ålder af blott 37 år efter 5½ års regering, och Konung Carl XI hyllades å Rikssalen, som då war uti det närwarande Kronhuset.

= Detta år raserades Gamla Elfsborgs fästning.

1664. Den 22 Januari erhöll Gymnasium ett Stipendium af Fru Margareta Dyre, född Hwitfelt, hwars räntor endast, efter donationens föreskrift, tillfalla Studerande från Bohus-Län; men genom Reductionen 1693 skedde den förändring, att en del af Räntorne skulle anses som en Kongl. begåfning, och utdelas äfwen åt Gymnasisterne från andra orter i Stiftet.

1665. Förwandlades Superintendentsembetet till Biskopsdöme.

1666. Uppbyggdes Krono-Bageriet wid Drottningporten.

1670. Uti November blef Stadens Rådhus färdigt, efter N. Tessins upprättade ritning, på den af Riks-Cancelleren Grefwe Magnus Gabr. de la Gardie dertill inköpta plats.

1680. Anlades Apotheket Strutsen, sedan Stjernan, nu Kronan kalladt.1687. Anlades Skansen Gullberg eller Westgötha Lejon, der fordom Gullbergs fästning warit, och Skansen Kronan på så kallade Ryssås af Konung Carl XI.

1695. Blef af Konung Carl XI Magistratens Stat fastständ, sådan den nu befinnes; ty, ehuru förändrad 1716, återställdes den likwäl 1720, då äfwen Kämners-Rätten fick sitt närwarande skick hwilken likwäl redan 1630 blifwit inrättad.

1700. Blef Landshöfdingesätet hitförlagdt, och till Residence bewiljades det af Kronan inlösta, Grefwe Lennart Torstensons hus. Länet fick nu namn af Götheborgs och Bohus-Län.

= Anlades Nya Warfwet och Billingen.

1704. Anlades här en större Klädesfabrik med färgeri och öfriga inrättningar.

1723. War Gymnasii-Huset efter branden åter iståndsatt.

1727. Uppfördes Tullkammaren och Packhuset, samt å Stora Torget Garnisonens Högwakt.

1728. Började Biskop Eric Benzelius den yngre, att härstädes inrätta ett Gymnasii-Bibliothek.

= Uppbyggdes Slagtares Försälgnings-Bodar wid Slusstorget.

= Stadens Curhus anlades wid Ekelunds-gatan; flyttades 1814 till det af staden inlöpta gamla Cattuns-Tryckeriet.

1731. Inlöste staden det näst intill Rådhusetbelägna Grefliga Aschenbergska Huset till inrättande af Commendants-Hus.

= Donerade Commerce-Rådet Sebast. Tham 2000 Daler Silfwermynt till Tyska Skolan, af hwars ränta, fattiga, bättre Mäns söner, skulle erhålla fri underwisning.

= Blef så kallade Sahlgrenska Sockerbruket uti Gamle Staden färdigt.

1733. Uppfördes Auctions-Kammaren.

1734. Den 14 Oktober erhöll Handels-Societeten sitt närwarande fastställda privilegium.

1735. Donerade Lector J. Ramzius ett Capital af 4,405 D:r Silfwermynt till Gymnasium.

= Anlades här första Cattuns-Tryckeriet.

1736. Första Pappersbruket.

1746. Erhöll härwarande Engelska Reformerta Församlingen tillåtelse af fri Religionsöfning. — Från 1822 äger den ständig Lärare.

1754. Öppnades härwarande Frimurare-Logen.

1758. Uti Juni blef åter Stadens femte Qvarter hemsökt af en swår eldswåda, då mer än hundrade, sedan 1746 års brand uppförde private, jemte några publique Hus, lades i aska; men Tyska Kyrkan med Skolhus, Rådhuset och Åbyggnaderna på så kallade Lilla Berget räddades.

1759. D. 16 Maj fastställdes beräkningen af Magistratens rösträttighet wid publiqve wal, på det sättatt hwarje Borgmästares antages till 2 proC:t, och hwarje Rådmans till 1 proC:t af totala walsumman.

1764. Inrättades här en afdelning af Stora Amaranther-Orden.

1765. Finnas redan Götheborgs Nyheter wara utgifna.

1767. Stiftades Willinska Fattig-Friskolan, till en början för 17 barn; nu äger den emellan 4 à 500.

1772. Anlades Trädplanteringen från Drottningport till Fattighusen.

1773. D. 16 Okt. blef i Nåder fastställdt att Swensk Gudstjenst skulle, alternativt med den Tyska, förrättas uti Christirie Tyska Kyrka, till hwilket ändamål äfwen förste Swenske Kyrkoherden då tillförordnades.

1774. Börjades med ufgifwandet af Götheborgs Allehanda.

1776. D. 7 Okt. tog allmänna Lykttändningen å private husen sin början.

1778. D. 10 Augusti erhöll Götheborgska Wettenskaps- och Witterhets-Samhället Kongl. stadfästelse å sina Stadgar.

1780. Uti Augusti blef Tyska Kyrkotornet färdigt. — Det påbörjades uti Maj 1779.

= Detta år gjordes början med export af Bergmossa.

1781. D. 25 Maj utfärdades Magistratens NyaBeursordning, hwarefter Götheborgs Beurs d. 13 i samma månad öppnades.

1784. Gaf Stats-Rådet och Riddaren Herr E. Rönnow till Sahlgrenska Sjukhuset ett Capital af 1650 R:dr Specie, till fond för underhållandet af en beständig Frisäng, under Lambergska Familjens disposition.

1785. Den 11 Oktober ärhöll härwarande Evangeliska Brödra-förfamlingen Nådig tillåtelse för sammankomsters och andaktsöfningars hållande.

1786. Utkom Götheborgs Tidnings första årgång.

= Den 9 Febr. berättigades Hökeri-Idkare, genom Kongl. Resolution, att inrätta Societé.

1787. Inwigdes Mariebergs Begrafningsplats och en provisionel Kyrka uppfördes.

1794. Stiftades Mariebergs, och 1797 Örgryte, Fattig Fri-Skolor

1795. Den 3 December utfärdades Konungens Nådiga Utslag för Hökeri-Handlanderne, om lika fri handel härstädes som uti andra Rikets Städer, och berättigades dem att hafwa sina Fullmäktige bland Stadens Äldste.

1797. Förenade sig Coldinu-Sälskapet om en Frisängs beständiga underhållande å Sahlgrenska Sjukhuset för fattiga Sjömän. — Detta Sälskap lärer redan på 1760talet härstädes existerat, men periodwis upphört med sina sessioner.1799. D. 1 Okt. Casernbyggnaden färdig.

1800. D. 14 Augusti öppnades Trollhätte-Canalen till genomfart. — D. 22 Maj 1794 hade Aktieägarne härstädes haft första Sammanträdet.

1801. Upplöstes härwarande Stedingska Infanteri-Regementet och Blefwo 6 Compagnier införlifwade med Götha Artilleri och 2:ne med Volontairerne.

1802. D. 6 April hade härwarande Sälskapet Par-Bricoll sin första sammankomst.

= D. 12 Nov. testamenterades af Segelsömmaren Joh. Chr. Wulf, enligt 1 mom., R:gs 500 R:dr till Stadens Fattighus, 350 R:dr till Willinska Friskolan, 400 R:dr till Frimurare-Barnhuset och 500 R:dr till Wattuledningen samt, enligt 6 mom., Räntan af 5500 R:dr till Stadens mest behöfwande sängliggande Fattige, isynnerhet wid Domkyrko-Församlingen.

1803. Af d. 29 Mars är nya Byggnadsordningen, och af d. 22 Maj 1805 den förnyade Brandordningen.

1804. D. 13 Nov. inwigdes Evangeliska Brödra-Församlingens nya Andaktsrum.

1807. D. 19 Aug. utfärdades Kongl. Maj:ts Bref om en Politie-Kammars inrättande härstädes.

= D. 22 Nov. utbröt eld uti Tracteur M. Bloms wid Kyrko- och Fredsgatorne belägna stenhus, som förtärde allt brännbart uti så wäl detta, som det nästintill belägna huset.

1808. Om Sommaren ankom hit en Engelsk Flottamed hjelptroppar, under General Moor's befäl, till undsättning uti då warande krig med Ryssland och Dannemark; men hwilka ej blefwo begagnade.

1809. Uti November tog Fattigförsörjnings-Inrättningen uti Kustförsamlingarne sin början.

1810. Uppfördes på de nya Tomter Staden genom Wallraseringen erhållit, första stenhuset af Herr Laur. Segerling, Götha Källare kalladt.

= Detta år gjordes här början med fabricerande af Bresilja.

1811. D. 16 Sept. utgafs första Numren af Tidningen Aftonbladet och med 1812 började Tidningen Götheborgs-Posten.

1813. D. 4 Nov. stiftades Götheborgs Stads och Stifts Bibelsällskap.

= Detta år blef Grosshandlanden A. R. Lorents Porterbryggeri färdigt.

1814. Började härwarande Brandstodsföreningen sin werksamhet.

1815. Utgafs den första graverade Plankarta öfwer Götheborg med Stadens nya utwidgning, genom Herr Assessor Geo. Löwegrens omsorg och på dess bekostnad.

= D. 25 Juni stiftades Göthiska Förbundet; autoriseradt genom Konungens Nådiga Bref af d. 10 Juni 1817.1816. Stiftades Götheborgs och Bohus Läns Landthushållnings-Sälskap.

= Inrättades Skeppsgosse-Skolan å Nya Warfwet,

1817. Gjordes af herrar v. Reis & Magnusson början med Bomullswäfwerier härstädes i stort, som utwidghades 1820 genom anläggning af Aronsdahls Fabrique, hwarföre de äfwen af Hans Maj:t, enligt Bref af d. 28 Aug. 1821, erhöllo hwardera en större och en mindre Guldmedaille, den sednare att bära på bröstet uti Kongl. Wasa-Ordens band.

1819. Stiftades Fruntimmers Förenings-Skolan, hwarest omkring 18 fattiga bättre Mäns Döttrar erhålla fri underwisning. Inrättningen står under H. M. Drottningens Höga beskydd.

= Erhöll Handels-Societeten det, enligt afledne Hr Grosshanlaren Jonas Sernströms Testamente donerade Capital 16666 R:dr 32 sk. B:ko, af hwars Ränta 1000 R:dr B:ko årligen d. 29 Mars till 10 st. fattiga Köpmäns-Enkor utdelas med 100 R:dr till hwardera.

= Med detta är upphörde årliga afgiften till nya Begrafningsplatsen, och d. 15 Dec. 1820 upplöstes, efter erhållen decharge, den dittills warande Committeen.

1820. Blef det af Staten till Biskopslogement inköpta hus färdigt till inflyttning.1821. Uti April blef det af Staden köpta Domprostehuset färdigt till inflyttning,

= Natten emellan den 10 och 11 Oktober afbrann Målaren Lefflers hus i Masthugget, och 8 dagar derefter 4 hus uti så kallade Hästhagen wid Majorna.

1822. Den 23 Sept. öppnades Götha Canals förening med Sjön Wenern och Trollhätte Canal, hwarigenom för Götheborg, till en början, communication med alla kring Sjön Wettern belägna platser erhölls. — Canal-arbetet började 1810. — När den blifwer färdig utgör förbindningen emellan Nordsjön och Östersjön eller från Götheborg till Söderköping 36 Mil och 1141 alnar.

= Detta år började med så kallade Hellbornska Sopphuset, hwilket sedan 1824 förestås af Herr J. A. Rossing, hwarest 140 à 150 fattiga personer dagligen erhålla fri Middagsmat.

= Detta år pryddes Tyska Kyrkan utwändigt med Nya Wapenhus och inwändigt med wackra Nummertaflor. — Kyrkogården stensattes på Södra, och träd planterades på Norra sidan.

1824. Den 13 Febr. blefwo från allmänna Brand-Contoret genom Herr Landshöfdingen m. m. Grefwe Rosen, Guldmedailler tilldelte: Herr Oeconomie-Directeuren Laur. Segerlind, Kapiten Gustaf Melin och Handlanden samt Bryggaren Joh. RisbergOlson, med Konungens Nådiga tillåtelse att bära dem uti rödt band på bröstet, till wittsordande om deras utmärkta nit wid de flere Eldswådor, då de warit Befälhafware wid Sprutorne. Såsom belöningar utdeltes äfwen Silfwermedailler.

= Den 6 November lemnades till Herr Öfw. Lieut. Henschen en Gulddosa från Magistraten och Borgerskapet, för dess nit att understödja Stadens önskan att få inflytta Högwakten uti Stadshuset.

= Wid årets slut erhöll Handels-Societeten en donation efter afledne Brukspatron Niclas Holterman af 4000 R:dr B:ko, hwars ränta skulle tillfalla Enkor och barn efter fattiga Handlande härstädes.

1825. Detta år uppfördes Tornet å Domkyrkan och början gjordes med dess Kopparbeklädning. — Kronhuset undergick reparation och erhöll nya fönster och bänkar, genom Nådigt anslag of Allmänna Statsmedlen. Nya Byggnaden för Swenska Kyrkoherden wid Tyska Församlingen blef färdig och Skolstaten samt Klockaren fingo derigenom utwidgade beqwämligheter.1739 Utkom Herr Erik Cederbourgs beskrifning om Staden Götheborg.

1814 och 1815 Utgaf Herr P. A. Granberg sin Götheborgs Stads-Historia och beskrifning 2:ne delar.

***

Anmärkte Errata i första Häftet af Strödda Antekningar om Götheborg.

Sid. 11, rad. 4, står: Drottninggatan; skall wara: Kyrkogatan.

— 14, rad. 23, — att Sparbanken blef inrättad om hösten 1819; skall wara: om hösten 1820.

— 15, rad. 14, — att Dretzel-Commissionen började sin werksamhet år 1820; skall wara: år 1819. ***

1739 Utkom Herr Erik Cederbourgs beskrifning om Staden Götheborg.

1814 och 1815 Utgaf Herr P. A. Granberg sin Götheborgs Stads-Historia och beskrifning 2:ne delar.

***

Anmärkte Errata i första Häftet af Strödda Antekningar om Götheborg.

Sid. 11, rad. 4, står: Drottninggatan; skall wara: Kyrkogatan.

— 14, rad. 23, — att Sparbanken blef inrättad om hösten 1819; skall wara: om hösten 1820.

— 15, rad. 14, — att Dretzel-Commissionen började sin werksamhet år 1820; skall wara: år 1819. ***